

ЯКОЮ БУТИ СОЦІОЛОГІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ?

10 грудня 2018 р. в Інституті соціології Національної академії наук України відбулися XII Міжнародні соціологічні читання на тему “Соціологія майбутнього і майбутнє соціології в ХХІ столітті”. Організаторами заходу разом з Інститутом соціології НАН України були Соціологічна асоціація України та Соціологічний центр імені Н.В. Паніної.

Цьогорічні читання було присвячено пам’яті двох визначних постатей в історії вітчизняної соціологічної та філософської думки, відомих і шанованих не лише в Україні, але й далеко за її межами – Наталії Паніної (1949–2006 рр.) та Мирослава Поповича (1930–2018 рр.).

Зусиллями Н.В. Паніної зароджувалася, зростала, гартувалась і виборювала своє місце у суспільстві вітчизняна соціологія. Наталія Паніна першою (ще у 1980-х роках разом з Миколою Чуриловим у Центрально-Українському відділенні Всесоюзного центру дослідження громадської думки) побудувала загальноукраїнську опитувальну мережу та сконструювала вибірку. Вона також започаткувала методики для аналізу низки соціальних феноменів, завдяки яким можна отримати об’єктивну й достовірну інформацію про сьогоденний стан українського суспільства та динаміку його змін. Це, зокрема, Інтегральний індекс соціального самопочуття (ІСС) та Індекс дестабілізаційності протестного потенціалу (ІДПП). Наталія Вікторівна першою розробила систематизований курс лекцій з технології соціологічного дослідження в Україні та видала методичний посібник з опитування громадської думки. За роботу “Вимірювання соціальних змін в українському суспільстві. Соціологічний моніторинг” їй було присуджено (разом з групою інших провідних науковців Інституту соціології НАН України) Державну премію України в галузі науки і техніки.

Академік Національної академії наук України, директор Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, один з найвпливовіших інтелектуалів і громадських діячів незалежної України, кавалер ордена князя Ярослава Мудрого М.В. Попович теж зробив значний внесок у розбудову української соціології. Ще за радянських часів він очолив перший науковий соціологічний відділ у структурі Академії наук – відділ методології, методики і техніки конкретно-соціальних досліджень Інституту філософії АН УРСР. За участю Мирослава Володимировича у відділі обговорювалися такі питання, як стратегія соціологічних досліджень на промислових підприємствах та особливості застосування певних дослідницьких методик. Особливо він цікавився висуненням гіпотез у соціологічному дослідженні та логікою їх верифікації.

Учасників Соціологічних читань привітали директор Інституту соціології НАН України, академік НАН України Валерій Ворона та президент Соціологічної асоціації України, ректор Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, академік НАН України Віль Бакіров, зауваживши, що цей захід об’єднав два покоління – ентузіастів, які творили майбуття вітчизняної соціологічної науки на зорі української

© Максименко О.О., 2018

незалежності, і молодих учених, які вже сьогодні визначають подальшу долю цієї царини наукового знання.

На пленарному засіданні, яке очолював завідувач відділу соціальних структур Інституту соціології НАН України Сергій Makeєв, було заслухано такі доповіді:

“Мирослав Попович: філософія свободи” (директор Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України Анатолій Єрмоленко) та *“Май мужність користуватися власним розумом”* (президент Українського філософського фонду Сергій Пролеєв). В обох виступах основну увагу було приділено надзвичайно багатогранній особистості Мирослава Володимировича, його професійному та творчому шляху. Згадувалось і про відданість Мирослава Поповича таким гуманістичним цінностям, як свобода, відповідальність і справедливість;

“Майбутнє соціології у світлі XIX Конгресу Міжнародної соціологічної асоціації” (завідувач кафедри соціальних структур і соціальних відносин факультету соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Ольга Куценко). Пані Ольга спинилася на основних тематичних напрямках роботи Конгресу, що проходив з 15 по 18 липня 2018 р. в Торонто під гаслом *“Влада, насильство та справедливість: роздуми, відповіді та відповідальність”* (*“Power, Violence and Justice: Reflections, Responses and Responsibilities”*). У доповіді йшлося й про бачення майбутнього соціології провідними вченими світу;

“Головні завдання соціолога і психолога в динаміці розвитку польського суспільства XXI століття” (професор Щецинського університету Славоміра Грушевська). Пані Славоміра, яка вже багато років досліджує українське та польське суспільства в порівняльній перспективі, є також соціальним психологом і співавтором книги *“Подарунок дна”* (*“Dar dna”*), де зібрано життєві історії людей, які опинились у скрутному становищі, та описано методи наданої їм психологічної допомоги;

“Майбутнє методів соціологічних досліджень” (завідувач кафедри соціології факультету соціальних наук і соціальних технологій Національного університету “Києво-Могилянська академія”, директор Київського міжнародного інституту соціології Володимир Паніотто);

“Соціологія розуміння: від науки без майбутнього до науки майбутнього” (переможниця конкурсу “Кращий молодий соціолог року – 2017”, аспірантка кафедри соціології та права Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” Оксана Дутчак).

Друга частина Читань була традиційно присвячена підсумкам конкурсу **“Кращий молодий соціолог року”**. Заступник голови Конкурсної комісії, провідний науковий співробітник відділу методології і методів соціології Інституту соціології НАН України Олександр Стегній, розповідаючи присутнім про історію конкурсу, нагадав, що ідея організації подібного заходу належала саме Наталії Вікторівні Паніній, яка поклала великі сподівання на молодих дослідників і всіляко заохочувала їх до наукових пошуків та оприлюднення результатів своїх розвідок. Тому конкурс передбачає написання есе на визначену тему. Крім того, Наталія Вікторівна шукала шляхи налаго-

дження ефективної комунікації між старшим поколінням авторитетних соціологів та їхніми молодшими колегами (за 12 років існування конкурсу його учасниками були не лише українські, але й зарубіжні дослідники в галузі соціальних наук).

Імена переможців оголошуються 10 грудня – в день народження Наталії Паніної. Цього року свої творчі роботи презентували молоді науковці, викладачі та прикладні соціологи з Києва, Харкова, Львова й Миколаєва. Наскільки бурхливі глобалізаційні процеси та стрімкий розвиток цифрових технологій здатні змінити обличчя соціології, зокрема української, чи зможе вона зберегти свої позиції, які виклики постануть перед соціологами вже найближчим часом, чи може соціологія бути універсальною – на ці та багато інших запитань намагалися знайти відповідь учасники конкурсу.

Після виступів конкурсантів відбулася дискусія, до якої долучилися декан факультету соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Андрій Горбачик, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського (Одеса) Олена Лісієнко, виконавчий науковий директор аналітичного центру “Соціальні індикатори” (а також двічі срібний призер конкурсу “Кращий молодий соціолог року”) Світлана Хутка, представниця компанії Bounty SCA Ukraine Тетяна Багаєва, завідувач відділу соціальної психології Інституту соціології НАН України Олена Злобіна та інші.

Насамкінець відбулася церемонія нагородження переможців. Співзасновник Соціологічного центру імені Н.В. Паніної Володимир Паніотто та заступник директора Інституту соціології Євген Головаха вручили *першу премію* імені Наталії Паніної викладачеві Київської школи економіки, голові Наглядової ради аналітичного центру CEDOS *Тимофієві Бріку* за надзвичайно цікаве, оригінальне та оптимістичне есе під назвою “*Міллс на мотоциклі*”, в якому він, серед іншого, наголошував на важливості розвитку соціологічної уяви та критичного переосмислення класичного спадку соціологічного знання. *Другу премію* здобув *Данило Судин*, доцент кафедри соціології Українського католицького університету (Львів). У роботі під назвою “*Соціологія в XXI столітті: смерть від рук біхевіоризму та природничих наук?*” пан Данило порушує питання інтервенції до соціології фахівців з природничих наук, що, на його думку, таїть у собі небезпеку моделювання соціальних явищ як спрощеної версії природних процесів. *Третю премію* було присуджено двом учасникам – старшому викладачеві кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна *Аліні Калашніковій* (“*Ілюзія одного майбутнього*”) та доцентів кафедри соціології цього ж університету *Олександрю Голікову* (“*Ілюзії майбутнього однієї ілюзії*”). *Лауреатом премії імені Ірини Попової* (засновниця Одеської соціологічної школи) за роботу, що має найбільшу соціально-практичну значущість, стала національний координатор біоповедінкових досліджень в Україні (ДУ “Центр громадського здоров’я Міністерства охорони здоров’я України”) *Оксана Ковтун*. Її есе мало назву “*Бути сміливими і відкритими до змін*”.

Цього року також було засновано премію імені Мирослава Поповича, якою було відзначено монографію “*Науки про суспільство і соціальний прогрес: епістемологічні та етичні засади соціальних наук з погляду філософії комунікації*” (автор – кандидат філософських наук, співробітник Інституту філософії імені Г.С. Сковороди *Олексій Ведров*).

Захід завершився дружнім спілкуванням учасників, гостей та організаторів.

О.О. Максименко,
провідний соціолог відділу методології і методів соціології,
Інститут соціології НАН України,
вул. Шовковична, 12, Київ, 01021, Україна,
email: olga.maksimenko.65@gmail.com

О.О. Maksymenko,
leading sociologist, department of methodology and methods of sociology,
Institute of Sociology NAS of Ukraine,
12, Shovkovychna Str., Kyiv, 01021, Ukraine,
email: olga.maksimenko.65@gmail.com